

Frøslev Plantage & Frøslev Mose Tekst og foto Poul Junk

Kådnermose i Frøslev Plantage

Beskrivelse

Frøslev Plantage og Frøslev Mose, IBA område (vigtigt fugleområde) er beliggende vest for Den Sydjyske Motorvej og umiddelbart nord for den dansk/tyske grænse.

Frøslev Plantage er på ca. 1500 ha. Det er en typisk nåletræsplantage med rødgran som den dominerende træart. Herudover er der indslag af lærk, eg og bøg samt få skovfyr, nobilisgran og douglasgran.

Der er enkelte åbne områder i plantagen bl.a. Finkehede i den nordlige del. Finkehede opstod efter det voldsomme stormfald i 1967 og siden har bl.a. skovkvæg sørget for at heden ikke igen er groet til.

Det meste af plantagen er statsejet. Dog er der flere privatejede områder, hvoraf de største er: Fårhus Plantage og Beckmanns Plantage.

Frøslev Mose er beliggende vest for plantagen. Mosen med omliggende enge er på ca. 400 ha. Sydvest herfor ligger Jardelund Mose på den tyske side. Naturmæssigt er Frøslev Mose og Jardelund Mose reelt samme mose. Jardelund Mose er ligeledes på ca. 400 ha. Jardelund Mose er dog ikke med i IBA området.

Mosen er en såkaldt højmoser med bl.a. tørvemusser på toppen, der vokser med 1-2 mm pr/år. I Jardelund Mose er tørvlaget et enkelt sted 5 m tykt. I Frøslev Mose blev der gravet tørv indtil lige efter 2. verdenskrig. I Jardelund Mose indtil engang i 1960'erne Rundt om i mosen kan dybe vandfyldte tørvgrave ses til glæde for vandfuglene.

Mosen blev i 1985 fredet, og i 1987 satte en omfattende naturgenopretning i gang med rydning af krat. Ligeledes blev mosen gjort mere våd med etablering af pumpeanlæg, der fra 70 meters dybde henter grundvand op til overrisling af mosen. Der blev gravet nye vandhuller og lukket afvandsgrøfter. I store dele af mosen sørger skovkvæg for, at mosen ikke gror til.

I 1872 fandt Hans Jørgensen fra Ellund et lille udsmykket skrin, mens han gravede tørv i mosen. Samme år blev det smuglet over grænsen ved Kongeåen, og Frøslevskrinet opbevares nu på Nationalmuseet. Skrinet er fra år 1100. Findestedet i mosen er markeret med en egeobelisk.

Adgangsforhold

Der er fine parkeringsmuligheder i den sydlige- og nordlige del af plantagen. Der er to gennemgående veje i plantagen: Den syd/nordgående Ryttergabsvej, der går fra Frøslevlejren til Pluskærvej samt den øst/vestgående Krathusevej, der går fra motorvejen til Skyttehusvej.

Ved Eflingbjerg er der et udsigts-/fugletårn.

Til mosen kommer man ad Ladevej gennem Beckmanns Plantage. For enden af Ladevej er der parkeringsplads.

Tæt ved parkeringspladsen er der et informationshus med oplysninger om mosens geologi, dyreliv m.v.

Herfra udgår en afmærket sti rundt i mosen. Den afmærkede sti har forbindelse med stisystem i Jardelund Mose, og vælger man den tur, så skal pas medbringes. Under turen rundt i mosen passerer Frøslevskrinets findested, der er markeret ved en egeobelisk.

I mosen er det på alle årstider nødvendigt med vandtæt fodtøj.

Udnyttelse

Plantagen bliver meget benyttet som rekreativt område, og der er da også opsat adskillige borde og bænke, ligesom der er flere bål- og grillpladser. I plantagen er der skovlegeplads mellem motorvejen og Frøslevlejren, hundeskov nord for Frøslevlejren og en 200 m skydebane, der flittigt benyttes. Frøslev Jagtforening driver jagt i mosen.

Vigtige arter

[Hvepsevåge](#)

[Rørhøg](#)

[Hedehøg](#)

[Engsnarre](#)

[Trane](#)

[Tinksmed](#)

[Turteldue](#)

[Stor Hornugle](#)

[Mosehornugle](#)

[Natravn](#)

[Sortspætte](#)

[Hedelærke](#)

[Sortstrubet Bynkefugl](#)

[Skovsanger](#)

[Rødrygget Tornskade](#)

Bynkefugl, talrig i Mosen

Status

Så foreligger resultatet for ynglefugle for udvalgte arter i 2010. Vi har valgt et begrænset antal arter, men så til gengæld gået 100 % efter dem. Derudover har vi medtaget andre arter, der ikke er dækket 100 %.

SIKRE ARTER:

Huldue: 3 par.

Turteldue: 17-20 par.

Hedelærke: 2 par.

Skovsanger: 8-10 par.

Sortstrubet bynkefugl: 13 par.

Grønspætte: 1 par m. 3 unger.

Sortspætte: 1 par m. 4 unger.

Natravn: 3 par.

Rødrygget tornskade: 51 par.

IKKE FULDT OPTALTE ARTER:

Stor hornugle: 1 par m. 1-2 unger.

Duehøg: 1 par.

Musvåge: 1 par.

Engpiber, karakterfugl i Mosen

Fuglelivet

Det samlede naturområde med Frøslev Plantage og Frøslev-Jardelund Mose (i alt ca. 2600 ha), hvoraf en del ligger i Tyskland, er det sydligste naturområde i Jylland. Det har gennem mange år været det første sted, hvor nye sydlige arter, der var ved at sprede sig mod nord, blev set på dansk grund. Her kan bl.a. nævnes græshoppesanger, sortstrubet bynkefugl, rødtoppet fuglekonge, turteldue og fyrremejse.

Den store Frøslev Plantage er en meget nåletræsdomineret skov, men der er dog også en del mindre løvskovsbevoksninger. Denne variation betyder, at både løv- og nåleskovsarter forekommer. Løvskovsandelen er stigende, men de fleste træer er meget unge, og der er kun meget få steder med mere moden skov, bl.a. gamle egekrat. Ind i mellem er der nogle få vådområder samt en del lysninger i form af hedearealer og vildtagre.

Nåleskovsdominansen betyder bl.a., at vi finder en række typiske nåleskovarter som f.eks. sortmejsje, topmejsje, alm. fuglekonge og lille korsnæb. Alt i alt forekommer der rigtig mange arter i området. Blandt de større og mere markante arter, som er regelmæssige ynglefugle kan nævnes musvåge, duehøg, spurvehøg, hvepsevåge, ravn, huldue, stor hornugle, natugle, sortspætte og skovhornugle.

Uregelmæssigt forekommer grønspætte og måske vendehals.

Blandt de mindre arter findes flere sydlige arter, som begyndte deres indvandring til Danmark her i dette område, men flere af disse har nu også bredt sig længere mod nord. Her kan først og fremmest nævnes turtelduen, som i de fleste år kan findes med 10-20 par, visse år endda flere. Endvidere kan nævnes fyrremejsje og rødtoppet fuglekonge, som begge forekommer med en del par hvert år. På og omkring hederne ses normalt flere par af sortstrubet bynkefugl og hedelærke. Rødrygget tornskade forekommer på alle lysninger.

I den østlige udkant af skoven nær motorvejen findes de små moser Bredsig Mose og Kådnermose, hvor der bl.a. yngler grågås, gråand, blishøne og grønbenet rørhøne.

Fuglelivet i Frøslev-Jardelund Mose er også meget interessant, og en række sjældnere arter forekommer.

Den mest markante art er utvivlsomt tranen, der er indvandret fra syd omkring 2002-03. De sidste par år har der været 2-3 par i mosen, her også inkluderet den tyske del af mosen. Fuglene kan ses og høres fra marts til september. Når de har unger fører de dog en meget lav profil, og kan være meget tavse.

Hedehøgen er et dagligt syn i mosen fra omkring d. 1., maj til slutningen af august. Fuglene søger føde i området, hvor det bl.a. går ud over unger af engpiber, bynkefugl og rørspurv. Den yngler normalt ikke i selve mosen, men har anbragt reden i dyrkede marker udenfor denne, mest på tysk side.

Rørhøg yngler de fleste år med et enkelt par.

Nogle år yngler et enkelt par stor regnspeve i mosen, men bortset fra denne og få vibepar i randområderne, er dobbeltbekkasinen den eneste udbredte vadefugl. Faktisk er Frøslev-Jardelund Mose et rigtigt godt bekkasinterræn, og bestanden, der visse år kan nå op omkring 50 par, er én af de allerstørste i miles omkreds, dvs. i det sydlige Jylland.

Af de egentlige vandfugle findes bl.a. lille lappedykker, grågås, gråand, krikand, blishøne og vandrikse. Da den tyske del af mosen er mest vandrig, opholder de fleste af vandfuglene sig her. Til sammenligning er den danske del mere åben og engpræget.

Karakteristisk for mosens fugleliv er også, at en del af de småfuglearter, som er tilknyttet det åbne land, og som mange steder i agerlandet er ret fåtallige, kan træffes i store bestande i mosen. Der er formentlig tale om de største bestande i Sønderjylland, når vi ser bort fra marsken og Rømø. De meste talrige er sanglærke, engpiber, alm. bynkefugl, tornsanger og rørspurv, men også sortstrubet bynkefugl, tornirisk, rødrygget tornskade og græshoppesanger ses almindeligt. For sortstrubet bynkefugl gælder, at denne mose var det første sted, hvor arten blev fundet i Danmark (1943). Siden uddøde den, men genindvandrede til mosen i 1992. Senere har arten bredt sig til det meste af Jylland, men dette område huser stadig den største bestand i landet med 6-8 par årligt på den danske side og ligeledes flere par på den tyske side. Dertil kan som nævnt lægges flere par i plantagen, så det samlede områdets bestand når over 10 par.

Som det fremgår, har mosen sin største værdi som yngleområde. Men også skovens rovfugle som spurvehøg, duehøg og hvepsevåge søger føde i mosen. I hovedsagen en rigtig god rovfuglelokalitet, især forår og sommer.

Sensommer og efterår ses et vist vestgående træk af vandfugle, som fra bunden af Flensborg Fjord søger den korteste vej over land på vej ud til Vadehavet. Det er bl. a. ederfugl, måger og terner og vadefugle.

Om vinteren er fuglelivet stille, og de meste bemærkelsesværdige arter er vintergæster er stor tornskade og blå kærhøg, der som regel kan ses fra oktober til april.

Status ynglefugle 2012 (udvalgte)

TRANE. I april sås en trane på rede, men desværre kom der ingen unger.

BLÅHALS. Sidste års succes fortsatte ikke. En syngende han obs. hele foråret.

SORTSTRUBET BYNKEFUGL. 3 par i plantagen og 9 par i mosen.

RØDRYGGET TORNSKADE. 10 par i mosen og 44-48 par i plantagen.

SKOVSANGER. 9 par i plantagen. Sidste års par i mosen forsvundet.

HEDELÆRKE. 3 par i plantagen.

GRÆSHOPPESANGER. 6 par i mosen.

TURTELDUE. 17 par i plantagen.

HULDUE. 3 par i plantagen. 2 par i syd og 1 par i nord.

NATRAVN. 1 par i plantagen.

SORTSPÆTTE. Det sydlige par rugede på æg, men formentlig på gølte æg, så derfor ingen unger i år. Sidste år 2 par med unger (oplysn. fra Hans Christensen).

DUEHØG. På reden i det sædvanlige redetræ i plantagen. Ukendt ungeantal.
STOR HORNUGLE. Uglen set i plantagen, men reden ikke fundet.

I linket herunder er der en oversigt iver de fugle der er set i mosen i de sidste 7 dage:

<http://www.dofbasen.dk/search/result.php?design=table&soeg=soeg&periode=dage&dage=14&omraade=iba&iba=344&obstype=observationer&species=alle&sortering=dato>

og herunder er et link til en foldet over ture i Frøslev Plantage:

<http://www.naturstyrelsen.dk/Udgivelser/Vandretursfoldere/atilaa/Froeslev.htm>

Endvidere kan du se en folder over Frøslev mose her:

<http://www.naturstyrelsen.dk/NR/rdonlyres/1D8E4511-D14B-4AC0-B7CC-07EB09892DB6/0/FroeslevMose.pdf>

Du kan gå fra Frøslev Mose til Jardelund mose i Tyskland. Husk i såfald pas. Kortet herunder kan bruges som guide:

<http://www.naturstyrelsen.dk/NR/rdonlyres/62F0848B-EC9D-4A9E-9B85-566423FE92B9/30959/Fr%C3%B8slevJadelundMoseskiltTYSKA3.pdf>

